

УДК 635.21:632.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2026.148.3.12>

МОНІТОРИНГ СТІЙКОСТІ СОРТІВ КАРТОПЛІ ДО ОСНОВНИХ ПАТОГЕНІВ

Татарінова В.І. – к.с.-г.н., доцент кафедри захисту рослин,
Сумський національний аграрний університет
orcid.org/0000-0001-5008-2276

Деменко В.М. – к.с.-г.н., доцент кафедри захисту рослин,
Сумський національний аграрний університет
orcid.org/0000-0002-8264-2802

Ємець О.М. – к.б.н., доцент кафедри захисту рослин,
Сумський національний аграрний університет
orcid.org/0000-0003-1228-1439

Бурдуланюк А.О. – к.с.-г.н.,
доцент кафедри захисту рослин,
Сумський національний аграрний університет
orcid.org/0000-0002-9258-7456

Півторайко В.В. – доктор філософії,
старший викладач кафедри захисту рослин,
Сумський національний аграрний університет
orcid.org/0000-0002-0179-8646

Картопля є стратегічною складовою продовольчої безпеки України, проте реалізація її біологічного потенціалу в різних регіонах суттєво лімітується агресивним впливом комплексу фітопатогенів. Глобальні зміни клімату змінили умови вегетації культури та модифікували розвиток шкідливих організмів. Саме тому селекція на імунітет та використання генетично стійких сортів визнані пріоритетним напрямом, що дозволяє мінімізувати хімічне навантаження на довкілля та підвищити рентабельність галузі. Генетична стійкість є ресурсом, що забезпечує стабільність агроценозів, проте під впливом кліматичних стресів та мутацій патогенів рівень резистентності сортів може знижуватися. Саме тому критично важливим є системний скринінг та ідентифікація генотипів, здатних демонструвати стабільну адаптивну резистентність у конкретних ґрунтово-кліматичних зонах.

Значний негативний вплив на продуктивність та якісні показники картоплі мають фітофтороз та альтернаріоз, ризоктоніоз, парша, суха та мокра гнилі. У статті представлено результати фітосанітарного моніторингу насаджень картоплі в умовах північно-східного Лісостепу України. Встановлено, що більшість досліджуваних сортів мають середню стійкість до альтернаріозу. Найвищий рівень резистентності виявили сорти Щедрик (24,7%), Торнадо (25,0%), Княгиня (23,8%) та Слов'янка (25,1%). Дослідження ураженості фітофторозом засвідчило відсутність абсолютної імунності серед досліджуваного набору сортів. До групи середньостійких віднесено Торнадо, Щедрик, Белларозу, Слов'янку та Княгиню (ураженість 38,1–49,8%), тоді як сорти Гранادا та Санте виявилися найбільш сприйнятливими (понад 63%).

Комплексну резистентність до ризоктоніозу, парші, сухої та мокрої гнилей продемонстрували сорти: Щедрик, Торнадо, Беллароза, Мирослава, Фантазія, Слов'янка та Княгиня. Виділені за стійкістю сорти (Щедрик, Торнадо, Княгиня) максимально реалізували свій генетичний потенціал, забезпечивши врожайність на рівні 23,5–26,2 т/га. Ці сорти визначено як найбільш перспективні для стабільного виробництва в ґрунтово-кліматичних умовах Сумської області.

Ключові слова: картопля, сорт, хвороби, продуктивність, стійкість.

Tatarynova V.I., Demenko V.M., Yemets O.M., Burdulaniuk A.O., Pivtorayko V.V.
Monitoring the resistance of potato cultivars to major pathogens

Potato is a strategic component of Ukraine's food security; however, the realization of its biological potential in different regions is significantly limited by the aggressive impact of a complex of phytopathogens. Global climate change has altered crop vegetation conditions and modified the development of harmful organisms. Therefore, breeding for immunity and the use of genetically resistant cultivars are recognized as a priority direction, allowing the minimization of chemical pressure on the environment and an increase in the profitability of the sector. Genetic resistance is a resource that ensures the stability of agrocenoses; however, under the influence of climatic stresses and pathogen mutations, the level of cultivar resistance may decline. Thus, systematic screening and identification of genotypes capable of demonstrating stable adaptive resistance in specific soil and climatic zones are critically important.

Late blight and early blight, rhizoctonia disease, scab, dry rot, and soft rot have a significant negative impact on potato productivity and quality parameters. The article presents the results of phytosanitary monitoring of potato plantations under the conditions of the north-eastern Forest-Steppe of Ukraine. It was established that most of the studied cultivars exhibit moderate resistance to early blight. The highest level of resistance was recorded in the cultivars Shchedryk (24.7%), Tornado (25.0%), Knyahynia (23.8%), and Slovyanka (25.1%). The study of late blight incidence confirmed the absence of absolute immunity among the tested cultivars. The cultivars Tornado, Shchedryk, Bellarosa, Slovyanka, and Knyahynia were classified as moderately resistant (disease incidence of 38.1–49.8%), whereas Granada and Sante were the most susceptible (over 63%).

Complex resistance to rhizoctonia disease, scab, dry rot, and soft rot was demonstrated by the cultivars Shchedryk, Tornado, Bellarosa, Myroslava, Fantaziia, Slovyanka, and Knyahynia. The cultivars identified as resistant (Shchedryk, Tornado, Knyahynia) maximally realized their genetic potential, providing yields of 23.5–26.2 t/ha. These cultivars were identified as the most promising for stable production under the soil and climatic conditions of Sumy region.

Key words: potato, cultivar, diseases, productivity, resistance.

Актуальність теми дослідження. Аналіз екологічної та енергетичної ситуації в галузі рослинництва свідчить про те, що досягнення високої врожайності безпосередньо залежить від селекційної адаптації сортів до мінливих ґрунтово-кліматичних умов. В умовах нестабільного клімату та дефіциту енергоносіїв лише використання адаптивних сортів дозволяє мінімізувати ризики та гарантувати високі врожаї. Використання сортів, генетично стійких до патогенів, є фундаментом екологізації агропромисловості та ключовим чинником підвищення врожайності, зокрема картоплі [4, с.35; 7, с.121]. Сучасні дослідження фіксують небезпечні тенденції: трансформацію видового складу збудників, а також зростання їхньої агресивності та вірулентності. Дестабілізація фітосанітарного стану спричинена також глобальними кліматичними змінами. Така ситуація ставить під загрозу продовольчу безпеку та підриває експортний потенціал країни [10, с.106; 11, с.8].

Значний негативний вплив на продуктивність та якісні показники картоплі мають фітофторозна та альтернаріозна плямистості вегетативної маси. Постійна еволюційна мінливість та мутаційні процеси у популяціях збудників призводять до поступової втрати сортової стійкості. Як наслідок, раніше резистентні сорти в умовах масового виробництва стають вразливими, що зумовлює необхідність додаткового застосування засобів захисту [3, с.132; 12, с.36].

Фітопатогенний комплекс супроводжує картоплю на всіх етапах – від вегетації до тривалого зберігання. При зберіганні врожаю провідне місце посідає суха фузаріозна гниль, збудниками якої є гриби роду *Fusarium spp.* (зокрема *F. solani*, *F. sambucinum* та *F. oxysporum*). Оскільки ці мікроорганізми належать до раневих патогенів, будь-який механічний травматизм бульб різко інтенсифікує їх розвиток та сприяє формуванню змішаних гнилей. Водночас абіотичні чинники, зокрема суха та спекотна погода, стимулюють поширення парші звичайної (*Streptomyces scabies*), яка досить сильно нівелює товарну привабливість продукції та погіршує її лежкість [2, с.84; 9, с.54].

Серед бактеріозів картоплі особливу небезпеку становить мокра бактеріальна гниль, спричинена патогенами бактеріального походження. Проникнення цих збудників у рослинні тканини провокує глибокі фізіологічні розлади та загальне ослаблення культури, що неминуче призводить до втрати продуктивності [6, с.95;].

Впровадження у виробництво сортів, генетично стійких до збудників основних хвороб картоплі, є стратегічно важливим кроком для мінімізації втрат урожаю та покращення його якісних характеристик. Генетичний потенціал стійкості сортів картоплі до фітопатогенів є стратегічним ресурсом, що забезпечує не лише стабільну врожайність, а й високу екологічну безпеку кінцевої продукції. Однак під тиском біотичного навантаження та мінливих абіотичних факторів рівень сортової стійкості може суттєво деградувати. З огляду на це, стратегічним напрямом досліджень постає скринінг та ідентифікація сортів із високим адаптивним потенціалом та стабільною резистентністю у специфічних ґрунтово-кліматичних умовах.

Постановка проблеми. Посідаючи провідне місце серед стратегічних сільськогосподарських культур України, картопля культивується майже в усіх її природно-географічних зонах. Важливого значення вона набуває і в зоні північно-східного лісостепу України, ґрунтово-кліматичні параметри якого створюють передумови для реалізації її високого потенціалу врожайності. Проте, одним із вирішальних факторів, що лімітує продуктивність картоплі в цьому регіоні, є інтенсивне ураження рослин комплексом фітопатогенів.

Рівень патогенності хвороб визначається генетичною стійкістю сорту та гідротермічними умовами, які можуть стимулювати або стримувати розвиток патогенів. Сучасні кліматичні трансформації в Україні безпосередньо вплинули на вегетацію картоплі, а також на динаміку розвитку шкідників і хвороб. У системі захисту картоплі саме виведення стійких сортів визнано найбільш економічно виправданим та екологічно пріоритетним методом [1, с.122; 8, с.26; 10, с. 107].

Тому метою наших досліджень було виділення серед наявного сортового різноманіття картоплі найбільш адаптованих зразків, здатних протистояти фітопатогенному навантаженню та забезпечувати стабільно високі показники врожайності у ґрунтово-кліматичних умовах Сумської області. Дослідження зосереджені на пошуку сортів картоплі, здатних забезпечувати максимальну врожайність на фоні високої резистентності до збудників захворювань в умовах конкретної природно-кліматичної зони.

Методика досліджень. Наукові дослідження проводили впродовж 2023–2025рр. на базі Навчально-науково-виробничого комплексу Сумського НАУ в агрокліматичних умовах північно-східного лісостепу України. Ґрунтовий покрив дослідного поля представлений чорноземами типовими глибокими малогумусними. За гранулометричним складом вони класифікуються як середньосуглинкові великопиливаті, що характеризуються сприятливими водно-фізичними властивостями та високим потенціалом родючості для картоплі.

Дослідний матеріал представлений сортами картоплі різних термінів дозрівання: ранні – Беллароза (контроль), Щедрик, Ред Скарлет, Торнадо; середньоранні – Мирослава (контроль), Гранада, Санте, Фантазія; середньостиглі – Слов'янка (контроль), Королева Анна, Княгиня, Бельмонда.

Польові дослід з вивчення впливу сортових особливостей картоплі на розвиток хвороб закладалися згідно з методичними рекомендаціями Інституту картоплярства НААН України [5, с.105;]. Дослід закладали методом систематичних повторень, повторність досліду- чотириразова. Площа ділянки – 32 м², облікової – 25 м². Агротехніка загальноприйнята для зони Сумської області. Оцінку стійкості

сортів та статистичну обробку результатів проводили у відповідності до загально-прийнятих методик [13, с.54; 14, с.208].

Результати досліджень. Моніторинг стану посівів досліджуваних сортів картоплі упродовж вегетаційних періодів 2023–2025 рр. засвідчив, що видова структура хвороб вегетативної маси варіювала залежно від їх групи стиглості та метеорологічних умов сезону вегетації. Так, вегетаційний період 2023 року був досить сприятливим для вегетації картоплі і розвитку плямистостей листя. Розвиток альтернаріозу у 2023 році на досліджуваних сортах картоплі становив від 19,3 % до 57,5 %. Дещо вищим виявився розвиток фітофторозу, і коливався у межах 36,5–64,5 % (табл. 1).

Метеоумови 2024 року характеризувалися переважно сухою спекотною погодою. Така гідротермічна ситуація чинила депресивний вплив на рослини картоплі упродовж усіх етапів органогенезу. Відсутність опадів і високі температури не сприяли масовому ураженню рослин фітофторозом (22,6 – 51,2%), але водночас були оптимальними для інтенсивного поширення альтернаріозу (33,1– 63,1%) (табл. 1).

Таблиця 1

Ураженість сортів картоплі альтернаріозом і фітофторозом (2023–2025 рр.)

№	Варіанти	Розвиток альтернаріозу, %				Розвиток фітофторозу, %			
		2023 р.	2024 р.	2025 р.	середнє	2023 р.	2024 р.	2025 р.	середнє
ранні									
1	Беллароза (ст.)	35,2	57,8	42,7	45,2	46,0	34,8	68,7	49,8
2	Щедрик	20,4	35,5	18,2	24,7	55,8	25,4	59,0	46,73
3	Ред Скарлет	57,5	63,1	48,5	56,3	59,7	41,0	78,4	59,7
4	Торнадо	19,3	34,3	21,5	25,0	36,5	22,6	55,2	38,1
середньоранні									
5	Мирослава (ст.)	42,3	65,8	34,4	47,5	56,6	38,1	79,4	58,03
6	Граната	53,2	68,4	48,2	56,6	64,5	47,4	81,2	64,3
7	Санте	54,4	67,3	49,5	57,0	60,7	51,2	77,5	63,1
8	Фантазія	45,2	59,4	47,2	50,6	59,3	39,7	71,4	56,8
середньостиглі									
9	Слов'янка (ст.)	19,4	35,3	20,8	25,1	48,4	36,3	60,2	48,3
10	Королева Анна	29,7	48,5	33,2	37,1	54,1	30,2	79,2	54,5
11	Княгиня	20,2	33,1	18,3	23,8	45,8	29,4	58,2	44,4
12	Бельмонда	38,6	41,3	36,7	38,8	59,6	45,7	71,8	59,0

Примітка: * ст. – сорт стандарт

Погодні умови 2025 року, зокрема рясні опади і помірні температури у другій половині вегетації картоплі, були сприятливими для ефективного формування бульб та інтенсивного приросту врожаю. Такі умови були несприятливими для розвитку альтернаріозу, ураженість яким становила від 21,5 до 49,5%, але сприяли інтенсивному ураженню фітофторозом (55,2 – 81,2%) (табл. 1).

Встановлено, що ключове місце у патогенному комплексі всіх досліджуваних зразків посідає фітофтороз і альтернаріоз. Ураження альтернаріозом було відмічено на всіх досліджуваних сортах (табл.1), що свідчить про високу сприйнятливості сортового складу до цього патогену в умовах експерименту. Розвиток альтернаріозу в середньому за три роки для ранніх сортів становив 24,7– 56,3%. Середньоранні сорти мали відсоток розвитку хвороби у межах від 47,5 до 57,0%. У групі середньостиглих сортів розвиток захворювання відмічався у межах від 23,8 до 38,8%.

За даними трирічних досліджень встановлено, що відносно стійкими до ураження альтернаріозом були сорти: ранні – Щедрик, Торнадо (розвиток хвороби в кінці вегетації становив 24,7 та 25,0 %, відповідно); середньостійкими та більш

сприйнятливими до збудника альтернаріозу виявились сорти з групи середньоранніх – найвищий показник розвитку у сортів Гранادا і Санте (розвиток хвороби в кінці вегетації становив 56,6 – 57,0 %). У групі середньостиглих сортів стійкими виявились Слов'янка і Княгиня (25,1; і 23,8 %, відповідно). Сорти Королева Анна і Бельмондо проявили середню стійкість (37,1 і 38,8 %) (табл. 1). В процесі проведеного аналізу виділено сорти картоплі, що проявляють відносну стійкість до альтернаріозу в специфічних умовах регіону. Використання цих генотипів у виробництві дозволяє оптимізувати систему захисту шляхом зменшення кратності фунгіцидних обробок. Це сприяє зниженню собівартості вирощування та, як наслідок, забезпечує суттєве зростання рівня рентабельності культури.

Трирічний моніторинг фітосанітарного стану посівів дозволив встановити, що розвиток альтернаріозу мав мінливий характер. Ключовими чинниками варіативності інтенсивності хвороби виступили сортові особливості картоплі та специфіка метеорологічних умов кожного року досліджень. Найбільш сприятливим для розвитку хвороби виявився 2024 рік, який характеризувався піковими показниками ураження листя у всіх групах стиглості. Середньогруповий показник розвитку хвороби у цей період зріс у середньому в 1,5 раза порівняно з 2023 та 2025 роками. Високу стійкість продемонстрували сорти Княгиня (23,8%), Щедрик (24,7%) та Торнадо (25,0%), у яких середній рівень розвитку хвороби не перевищував поріг у 25%. Помірно стійкими виявилися сорти Королева Анна (37,1%), Бельмонда (38,8%) та сорти стандарти Беллароза (45,2%) і Мирослава (47,5%). Високу сприйнятливість до хвороби виявили сорти Санте (57,0%), Гранادا (56,6%) та Ред Скарлет (56,3%). На цих варіантах ураження у 2024 році сягало 63,1– 68,4%, що свідчить про низький адаптивний потенціал до даного патогену в умовах регіону досліджень.

У 2023 році спостерігалось стрімке прогресування фітофторозу до кінця вегетації, що було спричинено сприятливими погодними умовами. До завершення вегетаційного періоду ураження серед групи ранніх сортів становило від 36,5% до 59,7% ; середньоранніх сортів (56,6 % до 64,5); середньостиглих сортів (45,8– 59,6%).

Розвиток фітофторозу у 2024 році мав суттєві відмінності. Переважання сухої та жаркої погоди протягом вегетації стримувало активність патогену, що призвело до помірного рівня розвитку хвороби: ранні сорти (22,6%– 41,0%); середньоранні сорти (38,1% до 51,2); середньостиглі сорти (29,4– 45,7%).

Сезон 2025 року був найбільш сприятливим для патогену. Хвороба стрімко прогресувала до кінця вегетації завдяки подальшим сприятливим погодним умовам (висока вологість і помірна температура), досягнувши максимального розвитку, який становив серед групи ранніх сортів від 55,2% до 78,4% ; середньоранніх сортів (71,4 до 81,2%); середньостиглих сортів (58,2– 79,2%) (табл. 1).

Найвищу стійкість до фітофторозу проявили ранні сорти. У цій групі найкращі показники продемонстрував сорт Торнадо. Його середній показник ураженості становить 38,1 %, що значно нижче за сорт стандарт Беллароза (49,8 %). Сорт Щедрик (46,73 %) також виявився дещо стійкішим за стандарт. Отже, відносно стійкими до фітофторозу виявились сорти Торнадо (38,1 %), Щедрик (46,73 %), Беллароза (49,8 %), Княгиня (44,4 %), Слов'янка (48,3 %).

За результатами фітопатологічної експертизи встановлено, що інтенсивність ураження бульб ранньої групи сортів збудниками парші і гнилей варіювала залежно від виду збудника та генотипу сорту. Зокрема, поширення ризоктоніозу становило 18,0–33,5 %, парші звичайної – 5,7–15,3 %, сухої фузаріозної гнилі – 7,1–13,6 %,

а мокрої гнилі – 6,6–12,3 %. Комплексною стійкістю до вищезазначених хвороб відзначився сорт Щедрик, на якому зафіксовано мінімальні показники ураження: ризоктоніозом (19,6 %), паршею (5,7 %), сухою (7,1 %) та мокрою (6,6 %) гнилями. Високу резистентність до ризоктоніозу та сухої гнилі продемонстрував також сорт Торнадо (18,0 % та 8,5 % відповідно), тоді як сорт Беллароза виявив кращу стійкість до парші (8,7 %) та мокрої гнилі (7,5 %) (табл. 2).

Таблиця 2

**Вплив сортових особливостей на ураженість бульб картоплі
(середнє за 2023–2025рр.), %**

№	Варіанти	Ризоктоніоз	Звичайна парша	Суха гниль	Мокра гниль
ранні					
1	Беллароза (ст.)	19,6	5,7	7,1	6,6
2	Щедрик	20,6	8,7	12,7	7,5
3	Ред Скарлет	33,5	15,3	13,6	12,3
4	Торнадо	18,0	11,8	8,5	10,2
середньоранні					
5	Мирослава (ст.)	15,7	17,4	12,4	18,2
6	Гранада	43,9	26,4	17,8	62,3
7	Санте	37,5	29,5	26,3	32,4
8	Фантазія	26,2	21,4	10,1	11,8
середньостиглі					
9	Слов'янка (ст.)	18,7	12,3	10,4	19,3
10	Королева Анна	31,8	39,7	11,3	39,5
11	Княгиня	19,8	10,8	5,3	12,9
12	Бельмонда	39,4	27,3	18,6	32,1

Примітка: *ст. – сорт стандарт

Аналіз результатів дослідження виявив у групі середньоранньої картоплі значну диференціацію сортів за рівнем стійкості до основних хвороб бульб. Ураженість патогенами варіювала в наступних межах: ризоктоніоз – 15,7–43,9%; парша звичайна – 17,4–29,5%; суха фузаріозна гниль – 10,1–26,3%; мокра бактеріальна гниль – 11,8–62,3% (табл. 2). Високу стійкість до зазначених хвороб продемонстрував сорт Мирослава, ураженість ризоктоніозом (15,7%), паршею звичайною (17,4%), а також показав низьку сприйнятливість до сухої фузаріозної гнилі (12,4%). Сорт Фантазія відзначився найвищим рівнем резистентності до гнилей – як сухої фузаріозної (10,1%), так і мокрої бактеріальної (11,8%). Особливо уваги заслуговує сорт Гранада, у якого зафіксовано критично високий рівень ураження мокрою гниллю – 62,3%. Такий показник може бути свідченням про високу генетичну сприйнятливість сорту до даного патогену, що є суттєвим обмежуючим фактором. Цю особливість необхідно враховувати при плануванні сортової структури, особливо для регіонів або господарств з умовами підвищеної вологості ґрунту, де ризик розвитку бактеріозів є максимальним.

Серед сортів середньостиглої групи рівень розвитку хвороб знаходився у таких межах: ризоктоніоз – 18,7–39,4%; парша звичайна – 12,3–39,7%; суха фузаріозна гниль – 5,3–18,6%; мокра бактеріальна гниль – 12,9–39,5% (табл.2). Найкращі результати щодо стійкості до ризоктоніозу продемонстрували сорти Слов'янка (18,7%) та Княгиня (19,8%). Комплексну резистентність показав сорт Княгиня,

проявивши мінімальні рівні ураження паршею звичайною (10,8%), сухою фузаріозною гниллю (5,3%) та мокрою гниллю (12,9%).

Аналіз урожайності сортів картоплі за період 2023–2025 рр. свідчить про значну варіативність показників. Щедрик з урожайністю 25,4 т/га виявився найбільш продуктивним сортом у групі ранніх сортів. Приріст урожаю склав 5,8 т/га порівняно з сортом стандартом Беллароза. Відсотковий приріст є найвищим і становить +29,6%. Торнадо також продемонстрував значний приріст урожаю +3,9 т/га (табл. 3).

Таблиця 3

Продуктивність сортів картоплі залежно від резистентності до основних хвороб, 2023–2025 рр.

Група стиглості	Сорти	Урожайність, т/га	Приріст врожаю, ± до стандарту	
			т/га	%
ранні	Беллароза (ст.)	19,6	–	–
	Щедрик	25,4	+5,8	+29,6
	Ред Скарлет	15,2	–4,4	–22,4
	Торнадо	23,5	+3,9	+19,9
НІР ₀₅		2,2	–	–
середньоранні	Мирослава (ст.)	21,3	–	–
	Гранада	16,3	–5,0	–23,5
	Санте	21,9	+0,6	+2,8
	Фантазія	21,5	+0,2	+0,9
НІР ₀₅		2,0	0,1	–
середньостиглі	Слов'янка (ст.)	22,3	–	–
	Королева Анна	20,9	–1,4	–6,3
	Княгиня	26,2	+3,9	+17,5
	Бельмонда	21,4	–0,9	–4,0
НІР ₀₅		1,8	–	–

Примітка: *ст. – сорт стандарт

Середньоранні сорти Санте і Фантазія, які характеризуються відносною стійкістю до основних хвороб, показали незначний приріст – Санте +0,6 т/га або +2,8 % до стандарту та Фантазія фактично на рівні зі стандартом (+0,2 т/га або +0,9 %). Низький показник врожайності (–5,0 т/га) сорту Гранада прямо корелює з високим ступенем ураження хворобами. У групі середньостиглих сортів слід відмітити сорт Княгиня, урожайність якого склала 26,2 т/га (3,9 т/га більше за стандарт). Високий приріст врожаю (+17,5 %) свідчить про потужну польову стійкість до хвороб. Отже, сорти картоплі Щедрик, Торнадо, Княгиня, які проявили високу резистентність до основних хвороб, максимально реалізували генетичний потенціал врожайності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений моніторинг фітосанітарного стану насаджень картоплі у північно-східному регіоні України засвідчив, що основна частина досліджуваних сортів характеризується середньою стійкістю до альтернаріозу. Водночас виділено генотипи з найвищим рівнем резистентності: серед ранньостиглої групи – Щедрик (24,7%) та Торнадо (25,0%), а серед середньостиглої – Слов'янка (25,1%) та Княгиня (23,8%).

Аналіз фітосанітарного стану засвідчив, що в умовах експерименту досліджувані сорти картоплі не проявили абсолютної імунності до фітофторозу. Сорти

Торнадо (38,1%), Щедрик (46,73%), Беллароза (49,8%), Слов'янка (48,3%) та Княгиня (44,4%) проявили середню стійкість до хвороби. Найвищу сприйнятливість до патогену продемонстрували сорти Гранада (64,3%) та Санте (63,1%). Така інтенсивність патогенезу підтверджує значний вплив гідротермічних чинників регіону, зокрема періодів підвищеної вологості, що сприяло зростанню агресивності збудника.

Групову стійкість до комплексу патогенів (ризиктоніозу, парші, сухої та мокрої гнилей) виявили сорти: Щедрик, Торнадо, Беллароза, Мирослава, Фантазія, Слов'янка та Княгиня. Сорти картоплі Щедрик, Торнадо, Княгиня, які проявили відносну стійкість до основних хвороб, також максимально реалізували генетичний потенціал врожайності (23,5 – 26,2 т/га). Ці сорти є найбільш перспективними для вирощування в умовах північно-східного регіону України, оскільки їхня генетична стійкість дозволяє отримувати значний приріст урожаю навіть у роки з високим інфекційним фоном.

Пріоритетним вектором майбутніх досліджень є інтеграція ідентифікованих сортів у структуру агрофітоценозів північно-східного Лісостепу України. Це дозволить оцінити їхню здатність стабільно формувати високу продуктивність та підтвердити адаптивність до мінливих факторів довкілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бараболя О. В., Вакулюк Д. С., Прудкий Т. А. Вплив сортових особливостей картоплі на якість і лежкість. *Scientific Progress & Innovations*. 2021. № 4. С. 120–125.
2. Бородай В. В., Парфенюк А. І. Поширеність та розвиток основних хвороб картоплі (*Solanum tuberosum* L.) в Україні. *Агроекологічний журнал*. 2018. № 4. С. 82–87.
3. Голячук Ю., Калашук Д. Вплив сортових особливостей і фунгіцидів на розвиток основних грибних хвороб картоплі. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Агронімія*. 2016. Вип. 20. С. 132–136.
4. Зеля А., Скорейко А., Гаврилук А., Андрійчук Т., Зеля Г., Нікорюк М. та ін. Оцінка стійкості картоплі до збудників хвороб, поширених в Україні. *Вісник аграрної науки*. 2022. Т. 100, № 8. С. 33–40.
5. Кононученко В. В., Куценко В. С., Осипчук А. А. Методичні рекомендації щодо проведення досліджень з картоплею. Немішаєве, 2012. 184 с.
6. Невмержицька О. М., Карась І. Ф., Плотницька Н. М., Гурманчук О. В. Вплив мокрої бактеріальної гнилі на продуктивність різних за стійкістю сортів картоплі. *Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки*. 2021. Вип. 122. С. 91–98.
7. Остренко М. В., Правдива Л. А., Федорук Ю. В., Грабовський М. Б., Правдивий С. П. Продуктивність картоплі залежно від сортових особливостей за вирощування в Правобережному Лісостепу України. *Агробіологія*. 2020. № 1. С. 120–127.
8. Павлов А., Ільчук Р., Вавринович О., Рудавська Н. Стійкість гібридів картоплі проти хвороб у поєднанні з господарсько цінними показниками. *Агронаука і практика*. 2024. Т. 3, № 2. С. 24–30.
9. Плотницька Н. М., Гурманчук О. В., Невмержицька О. М., Харчишин Т. Г., Король А. М. Розвиток основних хвороб картоплі залежно від сортових особливостей. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2023. Вип. 40. С. 53–59.
10. Польовий А. М., Божко Л. Ю., Барсукова О. А. Вплив погодних умов на формування врожаїв картоплі в Західному Поліссі. *Екологічні науки*. 2021. № 3 (36). С. 104–109.

11. Тактаєв Б. А., Подберезко І. М. Розвиток хвороб на сортах картоплі різних груп стиглості на природному інфекційному фоні в зоні південного Полісся України. *Картоплярство: міжвідомчий тематичний науковий збірник*. Вінниця : ТОВ «Твори», 2020. Вип. 45. С. 3–14.

12. Татарінова В., Лапузін О. Стійкість сортів картоплі до фітофторозу та альтернاریозу. *Scientific Research in the Era of Digital Technologies: Challenges and Opportunities* : матеріали XLVI Міжнар. наук.-практ. конф. Barcelona : International Scientific Unity, 2024. С. 36–39.

13. Ткачик С. О. Методика проведення фітопатологічних досліджень за штучного зараження рослин. Київ : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. 76 с.

14. Трибель С. О., Пилипенко Л. А., Бондарчук А. А., Сергієнко В. Г. Методологія оцінювання сортозразків картоплі на стійкість проти основних шкідників і збудників хвороб. Київ : Аграрна наука, 2013. 262 с.

Дата першого надходження статті до видання: 03.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.05.2026
